

суспільства, органів місцевої влади, науковців і представників міжнародних інституцій. Результати таких дискусій можуть стати основою для ухвалення обґрунтованих і соціально легітимних рішень щодо корекції адміністративних меж, реорганізації громад або створення нових територіальних одиниць. Таким чином, запропонована модель створює баланс між необхідністю жорсткого державного контролю в умовах поствоєнної невизначеності та дотриманням демократичних процедур, поступово готуючи основу для повноцінного відновлення ОМС на деокупованих територіях.

Отже, ефективне моделювання державної регіональної політики для деокупованих територій створює передумови для формування адаптивних і легітимних інструментів відновлення та демократичного врядування. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка моделей відновлення та інтеграції місцевого самоврядування з урахуванням безпекових викликів, участі громад та стандартів європейського врядування.

Список використаних джерел

1. Половцев О. В. Організація повоєнного відновлення України: оцінка моделей державної політики щодо деокупованих територій. *Вісник ХНТУ*. 2024. № 4. С. 432-436. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.4.58> (дата звернення: 21.03.2025).

2. Управління деокупованими територіями Харківської та Херсонської областей: досвід першого року: ана-літ. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. ; ред. В. Г. Потапенко. Київ : НІСД, 2023. 48 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/ad_deokupov_teritor_06122023.pdf (дата звернення: 20.03.2025).

Горло Наталя

Доктор політичних наук, професор
кафедри політології факультету соціології та управління.
Запорізький національний університет
ORCID: 0000-0003-0872-9333

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО «ЗЕЛЕНОГО КУРСУ»

Євроінтеграційний вектор розвитку зумовлює долучення України до європейських ініціатив та проєктів. Важливим суб'єктом впровадження

державної політики на місцевому рівні стають територіальні громади, утворені у процесі реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні. Дослідження ролі територіальних громад у реалізації екологічної та енергетичної політики України у контексті запровадження ініціатив європейського «Зеленого курсу» є актуальним з огляду на необхідність відбудови зруйнованого війною народного господарства та продовження реформ, започаткованих Україною у рамках євроінтеграційного курсу.

Запровадження «Зеленого курсу» (далі – ЄЗК) в Європейському Союзі стало наслідком наростання екологічних проблем, пов'язаних з посиленням негативного впливу промислового виробництва на довкілля, зокрема, збільшення викидів вуглекислого газу. Передусім мова йде про зміну клімату. Проте ЄЗК фактично охопив широке коло проблем, які потребували вирішення, і не лише кліматичних змін, але у цілому торкнувся проблем екологізації виробництва та споживання. ЄЗК було презентовано 11 грудня 2019 року Європарламенту президенткою Єврокомісії У. фон дер Ляен. ЄЗК передбачає проголошення Європи кліматично нейтральним континентом до 2050 року, що стає можливим завдяки запровадженню енергетичного, або «зеленого», переходу, який розуміється як відмова від використання викопного палива і перехід на безвуглецеві технології («декарбонізація»). У Дорожній карті ЄЗК визначені пріоритетні заходи, які дозволять досягти цілей ЄЗК. «Зелений курс» має 9 складових: зміна клімату; енергетика; промислова стратегія для циркулярної економіки; стала та розумна мобільність; збереження біорізноманіття; нульове забруднення; зелена сільськогосподарська політика; фінанси; ЄС як глобальний лідер. ЄЗК передбачає активну участь громадськості у досягненні поставлених цілей, адже «потрібен новий пакт, щоб об'єднати громадян у всій їх різноманітності, з національними, регіональними, місцевими органами влади, громадянським суспільством і промисловістю, які тісно співпрацюють з установами та консультативними органами ЄС» [1].

Україна почала процес доєднання до ЄЗК у 2020 році. Перед Україною відкриваються нові можливості розвитку, у тому числі перспективи геополітичного характеру, адже «кліматично нейтральна Європа формує концептуально-ціннісне підґрунтя для зовнішньополітичної співпраці у рамках Східного партнерства, поглиблення процесу асоціації з ЄС, Паризької угоди, природоохоронних конвенцій, Енергетичного Співтовариства, Меморандуму про стратегічне енергетичне партнерство Україна-ЄС» [2, с. 7].

Оскільки саме місцева влада краще ознайоmlена з проблемами на місцях, вирішення питань, позначених у «Зеленому курсі», стає більш ефективним за умови посилення суб'єктності територіальних громад у вирішенні екологічних проблем та проблем енергопостачання. Як засвідчує досвід ЄС, у досягненні національних і загальноєвропейських кліматичних та енергетичних цілей ЄС велика роль надається регіонам і містам. У Європі усвідомлюють важливість обопільних зусиль громад, які беруть участь у вирішенні місцевих проблем, і національної влади, яка враховує ініціативи регіонів і громад у процесі прийняття рішень. В ЄС розроблені проекти для місцевих і регіональних органів влади, які бажають бути активними у впровадженні «Зеленого курсу» завдяки колегіальним зусиллям, серед яких: Угода мерів, Угода зелених міст, Виклик для 100 розумних міст, Декларація європейських міст з круговою економікою, Платформа справедливого переходу та ін. Важливою є роль «рупору» регіонів – Комітету регіонів – в інтеграції зусиль місцевих і регіональних влад у досягненні цілей ЄЗК. У червні 2020 р. було створено робочу групу «Зелений курс йде на місцевий рівень» («Green Deal Going Local») задля гарантування безпосередньої участі міст і регіонів ЄС у реалізації ЄЗК [3].

Впровадження складових ЄЗК в Україні робить діяльність місцевих громад по вирішенню екологічних проблем більш структурованою й цілеспрямованою. У долученні громад до ЄЗК велику роль відіграє координація з боку вищих органів влади, громадських організацій, науково-дослідних центрів. Так, 21 липня 2022 р. у рамках проекту «Енергоефективні міста України: спрямування на Європейський Зелений Курс», який реалізується за підтримки Європейського Союзу й Міжнародного фонду «Відродження», Національний екологічний центр України провів онлайн-дискусію «Обмін досвідом функціонування громад в умовах війни», на якій розглядали питання використання альтернативних джерел енергії й енергоефективних рішень під час відновлення або модернізації споруд в умовах післявоєнних і післяокупаційних відбудови й відновлення [4].

Європейський Союз активно підтримує і заохочує участь українських громад у досягненні цілей ЄЗК. У травні 2024 року в рамках Місії ЄС з кліматично нейтральних та розумних міст був започаткований проект «Стала мережа кліматично нейтральних міст України» (SUN4Ukraine), який отримав фінансування через програму «Горизонт Європа». У межах проекту SUN4Ukraine зі 105 муніципалітетів було обрано 12 флагманських муніципалітетів (Вінниця, Дніпро, Звягель, Калуш, Київ, Конотоп, Миколаїв,

Нововолинськ, Первомайськ, Харків, Чернігів, Чернівці). Цим муніципалітетам надаватиметься підтримка з боку експертів SUN4Ukraine з ЄС та України щодо розробки Планів кліматичної нейтральності. У подальшому передбачена співпраця цих муніципалітетів із містами Місії ЄС для міст, що передбачатиме об'єднання українських громад у пари з подібними до них містами ЄС, зокрема з тими, які мають схожі виклики у досягненні кліматичної нейтральності [5]. Українські міста є підписантами Угоди мерів – Схід (УМ) – проекту, фінансованому ЄС задля впровадження Угоди Мерів щодо клімату та енергії у країнах Східного партнерства. УМ підтримує місцеві органи влади у реалізації політики сталого енергетичного розвитку, покращенні енергетичної безпеки та сприянні їх внеску у пом'якшення та адаптацію до зміни клімату. Проект УМ був започаткований у вересні 2011 року, нині триває його третя фаза (2021-2025) [6].

Успіх у реалізації ЄЗК має чимало українських громад. 28 січня 2022 року міська рада Вінниці, першою з українських громад, прийняла Декларацію про Зелений курс міста. Зелений курс Вінниці структурно відповідає складовим ЄЗК і є продовженням Концепції інтегрованого розвитку м. Вінниці 2030 та Стратегії розвитку Вінницької міської територіальної громади до 2030 року («Стратегії 3.0»). У місті побудовано сонячні електростанції (СЕС) для бізнесу та об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), відкрито регіональний офіс декарбонізації та енергоефективності ЄС. Вінниця є учасником програми (разом зі Львовом, Полтавою, Новояворівськом) «Виклик розумних міст» (Intelligent Cities Challenge), започаткованої Європейською Комісією у 2020 році на підтримку Європейського зеленого курсу. Відбувається реформування системи громадського транспорту, переведення його на електроенергію і газ до 2030 року, відмова від використання дизельних двигунів; проводяться заходи із покращення стану довкілля та збільшення біорізноманіття через створення декоративних еколук, забезпечення населення якісною питною водою, відновлення природного потенціалу малих річок. Місто Долина Івано-Франківської області запроваджує сталий енергетичний розвиток, м. Львів акцентує увагу на системі управління відходами, м. Новояворівськ запроваджує комплексну термомодернізацію житлового фонду, у м. Славутіч створено енергетичний кооператив «Сонячне місто» [7]. Усі міста є членами Асоціації «Енергоефективні міста України».

Таким чином, долучення територіальних громад України до реалізації Європейського «Зеленого курсу» є запорукою успішного досягнення кліматичних цілей та дозволяє громадам ефективно вирішувати питання

власної енергоефективності і захисту довкілля, що засвідчує зростання їхньої суб'єктності й у забезпеченні національної стійкості держави. Позитивною практикою є можливість для українських громад взяти участь у грантових конкурсах, організованих європейськими інституціями, отримати від них інформаційну і фінансову підтримку, що особливо актуально для відбудови зруйнованого господарства у період війни та матиме значення у період повоєнного відновлення. Досвід участі у реалізації цілей ЄЗК мають і сільські територіальні громади, що може стати предметом подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. The European Green Deal. *European commission*. Communication from the commission. Brussels, 11.12.2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640> (дата звернення: 21.03.2025).
2. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України: Аналітичний документ / Міжнародний фонд «Відродження»; Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», Інститут економічних досліджень та політичних консультацій; *DIXIgroup*. Квітень 2020 р. 74 с. URL: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Європейський Зелений курс. *Представництво України при Європейському Союзі*. 21.04.2021. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 24.03.2025).
4. Онлайн-дискусія «Обмін досвідом функціонування громад в умовах війни Національного екологічного центру України». Національний екологічний центр України. URL: <https://necu.org.ua/onlajn-dyskusiya-obmin-dosvidom-funkczionuvannya-gromad-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 27.03.2025).
5. 12 українських міст приєдналися до SUN4Ukraine – ініціативи Місії ЄС з кліматично нейтральних та розумних міст. *Зелена трансформація України*. 2025/02/03. URL: <https://greentransform.org.ua/12-ukrayinskyh-mist-pryvednalysya-do-sun4ukraine-initsiatyvy-misiyi-yes-z-klimatychno-nejtralnyh-ta-rozumnyh-mist/> (дата звернення: 28.03.2025).
6. Угода мерів – Схід. <https://com-east.eu/uk/pro-proekt/> (дата звернення: 28.03.2025).
7. Зелена трансформація міст. 5 історій українських громад, які втілюють європейський зелений курс. Добровільне об'єднання органів місцевого самоврядування - Асоціація «Енергоефективні міста України», 2024. 28 с. URL:

Трішін Наталія

Здобувач першого рівня вищої освіти
кафедри політології та державного управління.
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник проф. Олена Чальцева)

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ В УКРАЇНІ

Децентралізація є однією з ключових реформ в Україні, спрямованих на підвищення ефективності управління, зміцнення місцевого самоврядування та залучення громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні. Ця реформа передбачає передачу значної частини повноважень та ресурсів від центральних органів влади до місцевих громад, що дозволяє їм самостійно вирішувати питання місцевого значення та забезпечувати сталий розвиток своїх територій.

Актуальність теми децентралізації в Україні обумовлена не лише внутрішніми потребами країни, але й міжнародними зобов'язаннями, які Україна взяла на себе в рамках євроінтеграційного процесу. Децентралізація є важливим елементом демократичного розвитку, оскільки вона сприяє підвищенню прозорості та підзвітності влади, зміцненню громадянського суспільства та забезпеченню більшої участі громадян у прийнятті рішень. Станом на сьогодні, незважаючи на успішність давно запланованих змін у місцевому управлінні, участь громади в процесі прийняття рішень часто залишається обмеженою. Однією з основних проблем є недостатня підготовленість місцевих органів влади долучати громадян до активного обговорення важливих питань. Дослідження вказують на те, що багато територіальних громад стикаються з проблемами у реалізації принципів участі, що може знизити рівень довіри між громадянами та державними інститутами.

Слід виокремити основні аспекти децентралізації які впливають на участь громадян у місцевому самоврядуванні:

1. Недостатня поінформованість громадян

За даними соціологічного опитування, лише 45% громадян знають про